

Mis on inimese iseloom

ja

kudas wõib teda kaswatuselt saada?

Kirjutanud

Dr. August Sagemann.

4804

Tartus.

Schnakenburg'i trükk ja kulu.

1883.

Seesama raamat on ka Inglise, Läti, Prantsuse, Saksa ja Wene keeles ilmunud.

Zensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 17. Juunil 1883.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

i 33014619

Mis on inimese iseloom

ja

kudas wõib teda kaswatusest saada?

Aleüldise maadiguse üht paragrahwi wõeriti seletades on ööldud, seaduseandja olla awalikkude koolide hooleks õpetamise annud; kaswataw tegewus selle wasta ei olla mitte kooli, waid kodu asi. „Kool õpetab, kodu kaswatab“, selle ütelusega arwawad mitmed kooli ja kodu õigusi ja kohusi, kelle wahel wahetegemine tõe poolest sugugi nii kerge ei ole, selgeste ja kindlaste seletanud olemat. Aga kudas peaks seaduseandja filma eest warjule jäänud olema, et iga õpetus, mis õpetuse nime tahab kanda, iseenesest juba kaswatawast mõjub. See on wõimata, et seaduseandja midagi käskis, mis loomuse wasta käib. — Sellepärast peawad endid siis ka kohtud ja wanemad kui ka koolmeistrid noore rahwa kaswatajaks. Weel mõne aasta eest on ühel koosolekul hull kõrged riigi ametnikka ja kooliõpetajaid kindlaste selle eest seisnud, et awalikkude koolide koolmeistreid nendega ühe järje peale ei pannaks, kes õpetades paabokoide wiisil iga

aasta ette tulewaid katseküsimisi õpetawad wastama ja kelle tööl ega tegemisel mingisugust kaswatawat sihti ei ole; need hulk mehi on kindlaste jeda tunnistanud, et meie õpetuse paigad ühel hoobil ka kaswatusse paigad on. — Kui lugu nii, siis tekkib warsti küsimine keele peale: „mis on kaswatusse siht?“ Selle küsimise peale ei anna kõik kaswatajad üht ja sedasama wastust. Ma ei taha kõikide arwamisi siia üles panna, waid aga ühe mehe sõnu nimetada, kes mõnda aastat auuga üht gymnaasiumi juhatanud. Surnud direktor Deinhardt ütleb: „Kõigi inimese kaswatusse siht, olgu et keegi iseennast kaswatab ehk teisi ennast kaswatada lasseb, on see, et mehist kindlat meelt, ijeloomu (karakteri) saaks.“ — Nende sõnade peale ennast toetades tahan ma oma küsimise peale wastust katsuda anda: Mis on kindel, mehine meel, ijeloom (karakter) ja kudas wõib jeda kaswatusseft saada?

Ijeloom on Gesti keeles tänini weel wäha pruugitud sõna. Eiht inimene katsub selle sõna tähendust enamiste muude sõnadega pikemalt awaldada. Nii kõneldakse siis kindlast, mehiseft meelest, waprast, tuliseft, agarast waimust, heast südamest, heast loomust j. n. e., kus õpetatud mehed „ijeloom“ ütlewad. Isearanis tarwitatakse aga selle mõtte tähendusseft wõerakeele sõna.

Inimese ijeloomu nimetatakse Greeka keele sõnaga „karakteriks“. Greeka keeles tähendab sõna „χαρακτήρ“ alguslikult

tööriista, kellega midagi sisse kaewatakse, raiutakse ehk wajutakse. Ka rauda, kellega elajatele märgid külge põletati, nimetati nõnda. Sest sõna põhjustähendusest sündis kõige esmalt ja kõige loomulikumalt see sõna tarwitamine, mis sisse põletatud märgile enesele ehk ülepea sisse kaewatud, lõigatud, wajutud, litsutud, kirjutatud märgile karakteri nimeks andis. Pea aga laiendati sõna tähendust. Karakteri ei antud enam mitte ükşi asja wälismistele märkidele nimeks, waid ka asja ehk inimese sisetistele, waimulistele omadustele. — Nii nimetatakse siis terwet inimese olemist, tema terwet mõtlemiss, rääkimise ja kirjutamise wiisi „χαρακτήρ“. — Ka meie keeles on nimetatud wõerast sõna tarwitama hakatud, et sellega asja ehk inimese olemist, märkijid, iseloomu tähendada. Sagedaste laiendatakse karakteri käsitusst weel õige ja tähendatakse temaga inimese ametit, seisust ja auunimesidki, sest et needki inimese tunni-märgid on. — Meie ei taha ometi karakterist wiimases üleüldises tähenduses rääkida, waid üksnes hingeteaduslisest karakterist. Karakter on, (— nii on meie seniaegne seletus näidanud,) — hinge omadus, hinge iseäraline olemine. Hing awaldab aga oma tegewust kolmel wiisil: ta mõtleb, tunneb ja tahab. Seda meelde tuletades peame küsima: on hingeteadusline karakter iseäraline olemine ja omadus, kellest ühel wiisil mõtlemisel, tundmisel ja tahtmisel oja, wõi tunnistawad mõttetargad karakteri üksnes ühele nimetatud kolmest hingejõust osaks?

Karakteril ehk inimese iseloomul on üksnes ühega tegemist; tema on meie tahtmise wõimu omadus. Taht-

mine aga on hinge loodud tagasihutamise jõud, tahtmine on meie himustamise võimu teatud juht (kellelgi) sihile. Kui nüüd teatud tahtmine wältawalt kindlale sihile püüab, saab hing selle läbi omaduse, mida meie „karakteriks“ ehk „iseloomuks“ nimetame. Nii tähendab sõna karakter, mis alguslikult rahade tegumoodi tähendas, käsituse laiendusel hinge tegumoodi, hinge iseäralist omadust ja tahtmise jõudu. See praegu leitud „karakter“ sõnaseletus ei lähä küll mitte sõnade poolest, aga ometi asja poolest selle seletusega ühte, mis kuulus mõttetark Kant annab.

Tema ütleb: „Kui ööldakse, et kellegil karakter ehk iseloom on, siis tähendab see, et temal see tahtmise omadus on, kelle järele keegi ennast teatavate tegeliste põhjusmõtete külge köidab, mis ta iseenele meele mõistuse läbi enesele ette on ära määranud.“ —

Paneme neid üksikuid määramisi, mis selles sõnaseletuses on, lähemalt tähele. — Iseloom on selle järele kõige esmalt tahtmise sünnitus ja mitte palja tundmise ehk palja käekatsumise sünnitus. Aga et mingisugust tahtmist ilma selle tundmiseta ei ole, mis keegi tahab, ei ole ka mingisugust iseloomu, kelle saamiseks ja parandamiseks tundmist ja äratundmist elawalt appi ei nõutaks ega tarwitataks. Mõtlemine ja tundmine on aga iseloomu saamises ja tegewuses üksnes abilised, kuna iseloomu pärisjõud ja tõsine olemine aga tahtmisest tuleb, see on võimust ennast iseenesest määrata ja ennast iseenesest seks teha, mis keegi on. — Ilma tahtmise wabaduseta ei ole mingisugust iseloomu; sellepärast ei ole lapsel weel iseloomu, sest et tema

tahtmine seda waba iseenesemääramist weel mitte tunda ei ole saanud ehk üksnes /aga/ wäga wäiksel mõõdul. Ka pärisorjal ei ole iseloomu, sest et tema tahtmise omawo-
lilist määramist wägiwaldsel wiisil takistatakse. Ta kui pärisorjal siiski on, siis ei ole ta, ehk tall küll pärisorja riided seljas ja pärisorja tööd teha, ometi mitte enam ori.

— Iseloom on tahtmise ühetasafus iseenesega. Selle järele peab kõigest tahtmise tegemusest midagi läbi käima, mis ühesugune ja üleüldine on ja mis tahtmist köidab. See on, mis meie tahtmise tegema sundiwaks põhjuseks nimetame. — Mis on nüüd aga päris iseloomu määrav põhjusmõte? See on üksnes meele mõistuse tegema sun-
diw põhjus. Kes näituseks rõõmu ehk warandust ehk midagi muud kõigi oma tegemiste tegema sundiwateks põh-
justeks teeb, see ei saa iialgi iseenesega ühtust. Kes aga sijemistes asjus seda teed käib, mis keegi teine eel jammub, see ei seisa oma jalgade peal ega julge iseenesest asja ette wõtta. Kõiges ses näeme tähtsat iseloomu märki, sest ise-
loom hoowab ainult sest hallikast, mis ta ije lahti teinud, ja mitte mõnest muust. Kes aga oma tegemises selle järele käib, mis ta oma südame tundmise järele õigeks, heaks ja tõeks peab, see hoowab wististe iseenele hallikast.

— Kui nüüd õigel iseloomul meel, mõistus määrav põh-
jusmõte wõib olla, siis tuleb see, kas kellegil hea iseloom on, sest, kui tubli meele, mõistuse põhjusmõte on, mis tege-
misi juhib. Käiakse aga alati ilma kõrwale minemata ja ja ehitada lastmata hädas ja wiletjuseski edasi, siis on ise-
loomu kindlus, siis on kindel, mehine meel tegemiste juh-

tija. — Ometi ei ole headus ega tahtmise kindlus ainu-
kesed, mis iseloomu määravad; weel on kolmas omadus
nimetada, kui seda ka enne tähendatud Kanti seletuses
otsekoheselt teel leida ei ole. — Kui kõigel tegemisel elu-
wiiside seadusi tähele pannes osawus seltsiliseks peab olema,
osawus, mis seaduse üleüldist nii oskab üksikute kätte mää-
rata, kudas kord ja kohus nõuab, siis peab iseloomul kol-
mandaks määrajaks tahtmise headuse ja tahtmise kindluse
kõrwal ka hea jagu tahtmise paendust omaks olema, mis
selle korra ja oleku järele ennast seab, kus midagi tehakse.

Kas võib aga seda tahtmise headust, seda tahtmise
kindlust ja seda tahtmise paendust, ehk ühe sõnaga, kas
võib iseloomu saada ja kudas võib saada? — Kindlad,
tegelikud põhjused, kelle külge mehise meelega inimene
tegemises ennast köidab, on Kanti ütelse järele oma meel,
mõistus ette ära määranud. Aga jellegi poolest ei wõi
iseloomu ometi weel täieste inimese omaks teuks pidada.
Ei me wõi ära unustada, et looduse poolt saadud anded,
nimelt weri palju mõjub. Kui ka weri just täielikku ise-
loomu ei anna, siis annab see ehk teine weri ometi selle
ehk teise iseloomu piirde. Nii ei wõi näituseks mitte
uskuda, et kuuma weriga ja külma weriga inimesel üsna
ühesugune iseloom oleks. Iseloomu wälimise nähtawaks-
saamise hakatus on peale selle weel tegemine nõnda nime-
tatud elu seaduste järele. Need awaldawad üleüldist tõsi-
dust, mis kudagi tahtmise ehk tegemise kohta käib. Need
eluseadused ei ole täieste aga wabalt tallitawa meele, mõis-
tuse tegewuse toode, ega tule nad nõiduse wiisil äriste meie hinge

siise, waid wõtawad aega mööda olgu oma ehk wõeraste tähelepanemiste, harjunud wiiside, mõtlemise, lugemise ja teadaandmise läbi hinges aset. Ka kogu kaswatuse peasiht on inimest nii kaugele aidata, et ta oma tegemise tarwis eluseadusi wõiks saada. — Selle järele ei wõi keegi täie kindluslega öelda: „See minu iseloom on minu oma loodud ehk minu oma tegu!“ Iseloomu sünnitus tarwitab palju enam wälimist mõju, nii et wäga hästi kõnelda tohib iseloomu sünnitawast tegewusest, mis üks inimene teisega ette wõtab.

Eluseadusi, kelle külge kindla iseloomuga inimene oma tegemist köidab, ei ole ta kõiki ise üles leidnud, kui ta ka ise mõtlemise ja wõrdlemise teel olemate eluseadustega mõne uue enesele omaks on saanud. Eluwiisid ja kombes, mis tall nooruselt saadik filma ees olnud, on neid talle muretšunud ja ühtlasi ka neid eluseadusi määrata aidanud, mis ta oma tegemise wiisi juhatuseks walinud. — Kolme enne tähendatud iseloomu määraja järele wõime iseäranis ka kolm abi nimetada, mis iseloomu annawad ja paremaks muudawad: „õpetused ja eesmärgid,“ „harjutused ja tabad“ ja „tähelepanemised ja teadajaamised.“ — Õpetused ja eesmärgid annawad tahtmisele häid põhjusemõtteid, harjutused ja tabad muretšewad temale kindlust ja jõudu ja elu tähelepanemised ja teadajaamised teewad tahtmise paenuwaks ja annawad inimesele igas tükkis osawust õiget mõõtu pidada tahtmises ja tegemises. — Tõsi on, et iseloom alles hilisemas elus täieliseks saab, aga tema põhja peab ometi noores põlwes pandama, ehk inimene jääb eluajaks niisuguseks, kes isegi

ei tea, mis tahab. Digusega ütleb wanasõna niisugusest inimesest: „Kust tuul, sealt meel!“ — Mis muidu veel õpetustest ja eesmärkidest öelda, on see, et üleüldse arwatakse, eesmärgid mõjuda iseloomu saamise ja paranemise kohta rohkem kui õpetused. — Tõeste jääwad tähtsate iseloomude eesmärgid jäädawalt noore soo meelde, nimelt kindla, mehise meelega wanemate, koolmeistrite ja kaswatajate eesmärgid. — Aga ajaloolised eesmärgid ja näitused mõjuwad nõndasamuti. — Ajaloo kindla, mehise meelega mehed waimustawad noort põlwe suurele ja tähtsale teule ja seda waimustust nimetab Göthe kõige paremaks, mis meil ajaloost on. — Ka luuleliste iseloomude uurimine näitemängudes saadab ses tükis palju kasu. — Eesmärkide tähelepanemise ja lugupidamise kõrwas ei tohi ometi mitte õpetusi, nimelt usuõpetust ja eluwiihite õpetust tühjaks paljaks pidada. — Teine abi iseloomu saamiseks on harjutused ja tabad. — Juba wanasõna nimetab harjutust teiseks loomuks ja tunnistab seega suurt tõtt. Snnelikuks võib seda kiita, kelle kindla, mehise meelega isa ehk koolmeister olnud, kelle tahtmist ta tahtku ehk tahtmata pidi täitma. — Kui kindla meelega on juba inimene, kes iseennast ehk keda teised usinusele ja tähelepanemisele harjutanud! Tema ei wõi enam sugugi teistki kui peab usin ja tähelepaneja olema; tema võib ije ses tükis enese peale loota ja niisama wõiwad teised tema peale loota. — Ette niisama peab inimene harjuma korda pidama, puhtaste, kasinaste ja auusaste elama, tõtt kõnelema ja õigust tegema, sest alles sell kombel saawad need woorused pärisomaduseks. — Tähtjas iseloomu saamisele on ka, et

keha harjutataks waimu sõna kuulma. Ses tükis saadawad turnimised wäga palju kasu. Kuna aga õpetused ja eesmärgid inimesel oma tahtmise põhjusmõtete märgusaamist ja huwitust nende põhjusmõtete kohta äratawad, harjutused aga tegelift jõudu ja kindlat meelt sünnitawad, peab inimene alles rohketest omadest tähelepanemistest enesele tahtmise paendust muretsema, mis talle wõimu annab seda, mis õige, mitte üffi kindlaste, waid ka õigel wiisil, kudas kord ja kohus just nõuab, korda saata. Ses tükis maksab iseäranis Gõthe tähtjas sõna: „waimuand kasvab waikusel, iseloom maailma woolusel,“ ehk küll ka see iseloomu osa, kell me tahtmise kindluse nimeks annud, alles maailma woolus täieliseks saab, sest et iga tahtmise ärawõitmine tahtmise uue kindlakmaksminemisega käsi käes käib.

Maailma woolu sisse peate teiegi, armsad noored sõbrad, astuma, kui kodu ja kool waikusel teie mõistuse, südame ja tahtmise haridusel oma töö ära teinud. — Teie peale katsus kool tarwiliku osa teadust muretseda, kus juures kodu omalt poolt jõudu mööda enam ehk vähem abi andis. Teie südame poole hüüdis ustaw ema süda, kelle armastus ära arwamata ja kelle armastus jälle armastust peab äratama. — Sa kui kool tõsine, ja kui tarwis, waligi teie wasta oli, siis sündis see isalikul waljul wiisil, mis ennast armastuse peale põhjendas: koolmeistrid teadsiwad, et nad sell ajal, kus teie nende hoole alla olite usutud, teile jõudu mööda isa, ema asemel pidiwad olema. Õpetustega ja

eesmärkidega, harjutustega ja tabadega katsus kodu ja katsus
 fool teie tahtmist õigele teele juhutada, et teie tahtmine
 tarwiliku aegse põhjapanemise järele tähelepanemistega ja teada-
 saamistega, mis teil pärast maailmas on, kindlaks mehiseks saaks.
 Koolmeistrid on teile nende wanema ja uuema aja tähtsate
 meeste hukka minemata kiitust kuulutanud, kelle tahtmine
 ja tegemine nagu ühest wormist walatud üheskoos oma
 põhjusmõtteid korda püüdisiwad saata. Sellepärast on nad
 siis eesmärgiks jaanud. Nende meeles on mölgunud kuulsa
 Rooma lauliku Horatiuse sõnad, kes ütleb:

Si õiglast, kindla meelega, mehist meest
 Si rahwa tuju käskides, mis on halb,
 Si ähwardawa walitseja
 Nägugi kõiguta, ega maru,
 Si torm'je mere laenete kange jõud,
 Si kõne mürin, ei wägew wälf;
 Kui maa ja taewas kokku langeks,
 Drehwaksid kartmataalt tüfid teda.

Need sõnad on teilegi wäga tähelepanemise wäärt.
 Ja niisama teise Rooma kirjaniku ütlus: „Kui ülepea
 midagi sündlik on, siis ei ole see midagi muud kui terve elu,
 nimelt üffikute tegemiste ühetasasus.“

Ja teisel poolel on õpetused ja eesmärgid jelle eest
 hoolt kannud, et põlastusega nende peale mõtlete, kellest
 wanafõna ütleb: „Kust tuul, sealt meel!“ Harjutused ja
 tabad on peale jelle teid aratanud usinust, tähelepanemist,
 korrapidamist, kasinust, puhtust, auusust ja tõsidust armas-
 tama. — Katjuge siis maailma woolus wõeraste inimeste

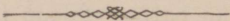
õnneks, omakste rõõmuks, kooli kiituseks ja iseeneSte rahulolemiseks hästi tublideks, kindla, mehise meelega inimesteks saada. — Esiotja jääwad ehk elumured teist weel eemale; kui võimalik, kannawad head wanewad hoolt ja aitawad omalt poolt kõrwaSt, et teie järjele saate. Need teed, mis teil nüüd tulewad kõndida, ulatawad palju kaugemale kui jenni aegjed, mida mööda kooli läksite ja koolist koju sammusite, aga elutormid, mis iseloomu kindlaks teewad, mehijst meelt ja waprast waimu annawad, jääwad teie nooruse päewadest esmalt ehk weel kaugemale.

Uga pea tuleb tõeste aeg kätte, et teiegi merel oma elulaewa laenete hoolde peate usaldama. — Maailm nõuab tihti nende käest, kell ta oma andisid peab andma, iseeneSe parema tundmise ja iseloomu ärasalgamisSt. — Oh et ühegi peale teie seast kiusatus wõitu ei saa, et keegi teie seast nii sügawaSse ei langeks, et ta wälimise kasu pärast kindlat, mehijst meelt kautaks ja kõikuwaks pilliroops saaks. — Teie ees, kes teie tarkust ja teadust tahate uurida, see on: „tõsi-
dust otsida ja uurida,“ on tänine lipp kantud ja kantakse edaspidigi selle pealkirjaga: „Dle uStaw, auus ja õiglane!“ Oh hoidke siis seda lippu nõnda finni nagu waper sõjamees oma lippu kõige kaugemas kuulide rahes kindlaste finni peab finni surmani. — Niisugust kindlat tahtmist wõite aga üksnes siis saada, kui te kuldse wabaduse aega, mis teil nüüd wasta naeratab, mitte wõeriti ei tarwita, ega priiskama, praSfima hakka. Wäga tähelepanemise wäärt on selle poolest Rooma kirjaniku Cicero sõnad, kes ütleb: „Noort põlwe peab kõige rohkem himudest eemal hoidma

ja waimu ja keha töös ja panetuses harjutama, et ta jõud kodustes ja sõjalistes kohustes wägew oleks. Kui ta aga meelt jahutada ja rõõmu näha tahab, siis hoidku ennast liialeminemise eest ja mötelgu kasinate eluwiiside peale." —

Teie ei wõi, teie ei tohi asja nii kaugele ajada, et teie, kes ristiiinimesed olete, häbiga selle pagana ees peate seisma. — Teie isamajast lahkumise ajal tõstawad endid kallid ja armsad käed taewa poole ja paluwad, et keegi teie hulgast ära kadunud pojaks ei saaks, waid et igal pool tublid, auusad ja wiisakad inimesed oleksite. — Kui haledaste nutab ema, kui suurt kurwastust tunneb isa, kui armast last näewad komistawat, effiwat. — Ei ole kange- mat manitsejat ega kaebajat kui ema nutused silmad ja isa mureline nägu! — Koolgi tunneb kibedat walu, kui ta kaswandikud, keda ta aastate kaupa armastawal rinnal hoidnud ja toitnud, pärast effiteele sattuwad. — Mõtelge alati selle peale, siis saate wististe kiusaja peale wõimust!

Selle manitsusega lõpetan oma seletust ja ütlen Saalomonni õpetuse sõnadega: „Tark poeg rõõmustab isa, aga halp poeg on emale meelehärmiks. Laiik käsi teeb waeseks, aga usina käsi teeb rikkaks. Kes sui korjab, on tark; kes aga lõikuse ajal magab, teeb häbi. Sige inimese suu annab tarkust wälja, aga pöörane keel kautatakse ära. Tõsine suu jääb igaweste seisma, aga wale keel ei kesta kaua!“

Õpetlikud ning tulusad raamatud,

mis Schnakenburgi trükikojas ja kuluga Tartus on trükitud:

Kõned laste kasvatamisest ja õpetamisest. Peetud Tartu seminariis koolmeistrite koosolekul. Välja annud Fr. Hollmanu. I. and. Hind 40 kop.

Tahad ja terweks saada? Kristliku hinge ja waimu arstimiseks. Otto Funke järele J. Pärn.

Ajalugu elulugudes. Esimene jagu: Aeg enne Kristust. A. W. Grube järele ümber pannud M. J. Eisen. H. 32 kop.

Gesti ema. Lühikene teejuht emadele, kuidas nad oma lapsi esimeste eluaastate sees kasvatama peawad. Välja annud J. Kapp. Hind 30 kop.

Gesti, Piiri ja Kuuramaa ajalugu. Muistsest ajast meie ajani. Kõigile isamaa armastajatele üles pannud ja välja annud M. J. Eisen. Hind köidetud 60 kop.

Glust ja loodusest. Õpetlikud tüfid noorele ja wanale. Välja annud M. J. Eisen. Hind 25 kop.

Esimene Pojaste kaswataja ja rohitseja ehk õpetus, kuidas karjaloomade pidaja oma loomi kaswatama ja õpetatud arsti abi puudusel rohitsema peab. Välja annud J. Piiri. H. 24 kop.

Heinamaa tegija ehk õpetus, kuidas keige alama soodest keige paremat heinamaad teha. Välja annud Piiri. Hind 12 kop.

Hobuse ranutamise õpetus. Iseäranis tähele panemise wäärt seppadele, kes hobusid ranutada tahawad, kui ka hobuste kaswatajatele ja pidajatele. Kirja pannud M. Treumann. H. 20 kop.

Rajuline köögi- ja majapidamise raamat, keda välja annud on Piiri Pant. Selle raamatu sees on üks täitsa köögisedel ja 1163 õpetust. Hind köidetud 1 rbl. 20 kop.

Rodu=kool. Õpetlikud tüfid teaduse riigist igale õpetust otstijale. Rahwalikult üles pannud ja välja annud M. Jürmanu. 1.—3. raamat, hind à 25 kop.

Rodutohter. Õpetus, kuidas haigedega peab ümber käidama ja neile arsti abi puudusel kergitust tehtama. Kirja pannud Dr. F. K. Kreuzwald. Hind 80 kop.

Kooli=teadus. Kirjutatud W. A. Hansen. Hind 30 kop.

Raste=karistus. Üks õpetlik kõne koolmeistritele ja lastewanematele, pidanud Wändras, Põllumeeste seltsis 19. Webr. 1878 J. Lüdimois, kooliõpetaja Wändras. Hind 12 kop.

Raste warandus. Uued ja wanad walmid ja laulud. Esimene raamat. 50 pildiga. Välja annud M. J. Eisen. H. 36 kop.

- Looduje nõnud ja jõund.** Kodule ja koolile kirjutatud A. Grenzstein. 3 andes, hind à 25 kop.
- Loomise saladused.** Mõni sõna maa saamisest ja loomisest. Välja annud M. J. Eisen. Hind 8 kop.
- Vühitene aiapidamise juhatus.** Talurahwalle ja külakoolidelle. Kirja pannud J. Kõrw. Hind 25 kop.
- Vühitene õpetus söögide tegemisest** ehk taluperenaese köögi-raamat. Välja annud Karl Treufeldt. Hind 25 kop.
- Maakera elu ja olu.** Õpetlik raamat koolile ja kodule. Toime-
tanud J. Kunder. Hind 32 kop.
- Maamõetmise juhatus.** Iga Gesti põllumehele kirja pannud
J. Tülf. Seihkenduste ja piltidega. Hind 60 kop.
- Meelastest ning nende pidamisest.** Õpetlik juhatus iga linnu-
mesipuu pidajale. 2. trükk. Kirjutatud J. Pärn. H. 30 kop.
- Mõistlik majapidaja ja laste kaswataja.** Üks nõuandmise raa-
mat peremeestele, perenaestele, koolmeistritele ja kes weel jaks
saada soovivad. Kirja pannud J. Pärn. Hind 32 kop.
- Noore rahwa Wängu tuba** lustimängu ja lauludest. 2. trükk.
Välja annud J. Liiw. Hind 20 kop.
- Õpetus, kuidas ja wõid rikkaks jääda.** Hind 12 kop.
- Põllu wäetaja,** lühikeseks õpetuseks meie põllumeestele, kuidas nad
oma lauda-sõnikut kaswatada, kõige kasulikumalt pruukida ja
kunst-sõnikut walmistada wõiwad. Välja annud Madis
Treumann. Hind 16 kop.
- Rahukohtud, nende tähtsamad seadused ja trahwid.** H. 10 kop.
- Talurahwa Rajuline Kalender.** Piltidega. Hind 8 kop.
- Teekond Soome maale.** Meeldetuletused suguwendade elust ja
olust. Hind 10 kop.
- Wana kuub, uns pait,** ehk kümme lühikest koduõpetust. Välja
annud H. Krickmann. Hind 8 kop.
- Wene-Saksa-Gesti keeli kõneajud,** nende keelte rutuseks kätte-
saamiseks. Hind koid. 60 kop.
- Wene maa ajalugu** kõige wanemast ajast kunni olewikuni. 75 kop.
- Wene maa geograafia.** Gesti rahwa kasuks kirja pannud
M. J. Eisen. 45 kop.
- Weitene Kiriku lugu.** Gesti koolidelle kirja pannud A. J. Kaudkepp.
- Wiisika õpetus.** Koolidele ja igale teaduse nõudjale kirja pannud
J. Tülf. 120ne seihkenduse ja pildiga. Hind 1 rbl.